

Η εικονογράφηση των τεσσάρων ευαγγελιστών στην Αποκάλυψη (2ο μέρος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Ο Γεώργιος Τσιμπούκης, Διδάκτωρ της Αρχαιολογίας με θέμα ειδίκευσης: «Οι Αθωνικές παραστάσεις της Αποκάλυψης», έδωσε συνέντευξη στην Πεμπτουσία για την συμβολική εικονογράφηση των τεσσάρων ευαγγελιστών στις Αθωνικές παραστάσεις.

Πεμπτουσία: Ποιο ρόλο επιτελούν τα «τέσσερα ζώα» στην Αποκάλυψη του Ιωάννη;

Γεώργιος Τσιμπούκης: Στις περισσότερες αθωνικές παραστάσεις τα τέσσερα ζώα, διαταγμένα ανά δύο «κύκλω τοῦ θρόνου» (Αποκ. δ΄, 6), πλαισιώνουν τη θεία παρουσία. Άλλοτε ο άγγελος, ο λέοντας, ο μόσχος και ο αετός στρέφονται προς το Θεό ή προς το Αρνίο της Σιών σε σεβίζουσα στάση, ενώ άλλοτε αυτά αποδίδονται σε στάση προσκύνησης, εικονογραφώντας το χωρίο «ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἄρνιου» (Αποκ. ε΄, 8). Ωστόσο, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις, στις οποίες τα τέσσερα ζώα έχουν ενεργότερο ρόλο στην ολοκλήρωση του θεϊκού σχεδίου.

Στην 3η σκηνή “Το άνοιγμα της πρώτης, δεύτερης, τρίτης και τέταρτης σφραγίδας: Οι τέσσερις ιππείς” (Αποκ. στ΄, 1-8), παραδείγματος χάρη, τα τέσσερα ζώα δίνουν την εντολή «ἔρχου» στους τέσσερις ιππείς, όπως συμβαίνει στις μονές Ξηροποτάμου (1783), Ιβήρων (1795) και Ζωγράφου (1817). Στις τρεις αυτές αθωνικές μονές, μάλιστα, η εντολή αυτή αναγράφεται πάνω ή δίπλα από κάθε ένα από τα ζώα αυτά, για να υπογραμμιστεί ο ενεργός τους ρόλος. Σημειώνεται, πάντως, ότι η αναγραφή επιγραφών δίπλα από τα τέσσερα ζώα απαντά και στη βυζαντινή περίοδο, όπως, παραδείγματος χάρη, σε ναούς της Καππαδοκίας (Tavşanlı kilise· Koy ensesi kilise· Haçlı kilise) ή του ελλαδικού χώρου (Ταξιάρχες στο Κρανίδι Αργολίδας), στους οποίους, δίπλα από τα τέσσερα ζώα, αναγράφονται λέξεις από την εισαγωγή του Επινίκιου Ὑμνου («ἄδοντα», «βοῶντα», «κεκραγότα» και «λέγοντα»).

Π.: Στους αθωνικούς κύκλους της Αποκάλυψης του Ιωάννη παρατηρείται διαφοροποίηση ως προς τη μορφή των «τεσσάρων ζώων»;

Γ.Τ.: Η μορφή των τεσσάρων ζώων, με ελάχιστες διαφορές, είναι σε γενικές γραμμές η ίδια σε όλες τις αθωνικές μονές. Ο άγγελος, ο λέοντας, ο μόσχος και ο αετός παριστάνονται με πολλούς οφθαλμούς και έξι πτέρυγες, όπως περιγράφονται από το συγγραφέα της Αποκάλυψης, ενώ με τον ίδιο τρόπο παριστάνονταν και από τους δυτικούς χαρακτές του 16ου αιώνα, τον Cranach, τον Holbein, τον Lempereur, τον Vorstermann και άλλους, οι ξυλογραφίες των οποίων χρησιμοποιήθηκαν από τους πρώτους αθωνίτες ζωγράφους ως πρότυπα. Διαφοροποίηση, ως προς τη μορφή των τεσσάρων ζώων, παρατηρείται μόνο μετά τα μέσα του 18ου αιώνα, στους εικονογραφικούς κύκλους των μονών Φιλοθέου (1765) και Μεγίστης Λαύρας (1852), στους οποίους οι ορθόδοξοι αγιογράφοι επιδιώκουν, και εικονογραφικά, να συνδέσουν τα τέσσερα ζώα με τους ευαγγελιστές Ματθαίο, Μάρκο, Λουκά και Ιωάννη.

Π.: Με ποιόν τρόπο υπογραμμίζεται η σχέση των «τεσσάρων ζώων» με τους τέσσερις ευαγγελιστές στις αθωνικές παραστάσεις της Αποκάλυψης του Ιωάννη;

Γ.Τ.: Οι απεικονίσεις των τεσσάρων ζώων στις μονές Φιλοθέου (1765) και Μεγίστης Λαύρας (1852) διαφοροποιούνται αισθητά τόσο από τις υπόλοιπες αθωνικές παραστάσεις, όσο και από άλλα έργα που κοσμούνται με σκηνές της Αποκάλυψης (ξυλογραφίες, φορητές εικόνες, εικονογραφημένα χειρόγραφα κ. ά.), τα οποία θα μπορούσαν να έχουν χρησιμοποιηθεί ως εικονογραφικά πρότυπα από τους συγκεκριμένους αγιογράφους. Στις δύο αυτές μονές τα τέσσερα ζώα αποδίδονται μεν γύρω από το θρόνο του Θεού ή του Αρνίου της Σιών, στρέφονται

όμως προς διαφορετικές κατευθύνσεις, κρατώντας κλειστά βιβλία.

Αυτή η ξένη προς το κείμενο του Ιωάννη διάταξη, που σαφώς υπογραμμίζει το συμβολισμό των τεσσάρων ζώων με τους τέσσερις ευαγγελιστές, τονίζοντας εμφαντικά τη διασπορά του λόγου του Θεού προς κάθε κατεύθυνση, θα μπορούσε να σχετίζεται και με την *Έρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης* του Διονυσίου του εκ Φουρνά, στην οποία τα τέσσερα ζώα αναφέρονται ως «τετράμορφοι εὐαγγελισταί» (§ 45, 50, 59 και 63).

Λεπτομέρειες για την εικονογράφηση της Αποκάλυψης στο Άγιον Όρος βλέπε [εδώ](#).